

İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler

Öğr. Gör. Dr. Okan AKSU^a

^a Trakya Üniversitesi Rektörlüğü, Edirne – Türkiye

Özet

Literatürde İnternet ve Toplumsal Hareketler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Manuel Castells'in "İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler" adlı eseri geçtiğimiz yıllarda ortaya çıkan Toplumsal Hareketleri İnternet, Dijital İletişim ve İktidar ekseninde açıklamaktadır. Çalışmada bu eser özetlenecektir.

Anahtar Sözcükler: İnternet, Toplumsal Hareketler, Ağ Toplumu

Abstract

There are many studies in the literature that show the relationship between the Internet and the Social Movements. Manuel Castells's "Networks of outrage and hope: social movements in the age of internet", explaining social movements that have emerged in the past years in the axis of Internet, Digital Communication and Power. This book will be summarized in this article.

Keywords: Internet, Social Movements, Network Society

Kaynak Gösterme

Aksu, O. (2018). İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler [Kitap tanıtım: Networks of outrage and hope: social movements in the age of internet by M. Castells]. *AUAd*, 4(3), 153-159.

Giriş

İnternet ve Sosyal Medyanın gelişmesi ile birlikte yaşamın her alanında ortaya çıkan büyük ve öngörülemez değişiklikler şüphesiz Toplumsal Hareketlerin yapısını ve eylem biçimlerini de etkilemiştir. Manuel Castells, “İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler” adlı eserinde teknoloji ve Toplumsal Hareketler arasındaki bağlantıları ortaya koymaktadır. Castells çalışmasında son yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan Toplumsal Hareketleri kendi değişimi ile “işgal hareketlerini” incelemektedir. Bu hareketlerin ortak noktalarının İnternet ortamında başlamış ve yayılmış hareketler olmasından yola çıkan Castells, bu hareketlerin örgütlenme ve isteklerini ortaya koyma şekillerini inceler.

Kitap İçeriği

Castells kitabının ilk kısmında Toplumsal Hareketlerin birdenbire tahmin edilemez bir şekilde ortaya çıktığını belirtir. Bu beklenmedik durumun “Ekonomik sıkıntılar, siyasi sinizm, kültürel boşluk ve kişisel ümitsizliğin kararttığı bir dünyada” insanların büyük bir değişim isteği ile sokaklara inmeleri ile oluştuğunu söyleyen Castells, bu değişim isteği içerisinde insanların ve hareketlerinin ortak özelliğinin İnternet olduğunu söylerler. Bu hareketlerde bireylerin tekil kimliklerinden kurtularak “biz” olduklarını söyleyen Castells, bunu sağlayan olgunun İnternet olduğunu vurgular. Buna göre İnternet devlet ve sermaye kontrolü dışında kalmış özerk bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özerk yapıda insanlar “üzüntü ve umutlarını internetin serbest kamusal alanında paylaşarak” birbirleri ile ağ kurmaya başlamışlardır (Castells, 2012, s. 17-18).

Castells, internet sayesinde bir araya gelen bireylerin içinde buldukları durumu değiştirmek için birbirlerinden güç alarak korku sınırını aştıklarını belirtir. Yazarın “felç eden duygu” olarak tanımladığı korkunun aşılması kitlelerin öncelikle siberuzamda başlayan hareketlerinin kent uzamlarındaki işgal hareketlerine evrilmesini sağlamıştır. Bu hareketlerin oluşmasında “iktidardakilerin sinizmi ve küstahlığı” kışkırtıcı bir rol oynamıştır. Bu noktada ortaya çıkan değişim isteğinin kendisi bir virüs gibi dünyanın dört bir yanına yayılmaya başlamıştır (Castells, 2012, s. 17).

Castells, anlam üretme ve ortak anlamların paylaşımı ile oluşan iletişim sürecinin iktidar ile bağlantısını ortaya koyar. Toplum açısından toplumsal anlam üretim kaynağını Toplumsallaştırılmış İletişim sürecidir. Bu noktada bireyin anlam inşa sürecinde multimedya iletişim ağları anahtar bir rol oynar. Son yıllarda değişen iletişim ortamları anlam inşa etme sürecini de etkiler. Bu dönüşüm iktidar ilişkilerini de köklü bir biçimde etkilemektedir. Dijital

İletişimin içinde bulunduğumuz çağda yükselmesi Castells'in "Kitlesele Öziletişim" adını verdiği bir iletişim biçiminin doğmasına neden olmuştur. Kitlesele Öziletişim bu noktada mesajın birey tarafından oluşturulduğu bir iletişim türüdür. Burada mesaj herhangi bir hükümet veya şirket dolayısıyla iktidar kontrolüne girmeden üretilir ve dijital ağlar ile kitlelere yayılabilir (Castells, 2012, s. 21).

Castells bu bağlamda İnternetin sağlamış olduğu özgür iletişim ortamının kitleler için bir umut kaynağı olduğunu belirtir. Bireylerin İnternet Ağlarında kurdukları iktidar denetiminden uzak olan bu iletişim olanağının bir değişim talebi olan bireyleri bir araya getirdiğini, bu bireylere ortak anlamlar yaratma, bu anlamları paylaşma, tartışma, organize olma ve sokağa dökülerek iktidara meydan okuma olanağını verdiğini söyler.

Kitapta Castells spesifik olarak dünya coğrafyası üzerindeki yaşanan Toplumsal Hareketlere değinerek bunlar üzerinde çeşitli analizler gerçekleştirir. Bu analizler kitap boyunca devam eder. Castells analizlerine Tunus ve İzlanda örnekleri ile başlamaktadır. Buna göre 2009 ve 2011 yılları arasında bu iki ülkede yaşanan toplumsal olaylar Arap Dünyası, Avrupa ve Amerika'da başlayan olaylara referans olmuştur. Castells bu noktada başta Tunus ve İzlanda olmak üzere dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan olaylarda kitlelerin birbirlerini örnek aldıklarını savunur. Farklı coğrafyalardaki bireylerin isyan deneyimlerinde ortak noktanın "iktidar sahibi olma" hissi olduğunu belirtir. Kitlelerin iktidardakilere karşı besledikleri "tiksinin" etkisi ile oluşan bu durumda Castells siberuzam ağları ve kent uzamı cemaatlerinin kurdukları birliktelik ile korku sınırlarını aştığını savunur (Castells, 2012, s. 33).

Yazarın analizlerinde Tunus'ta yaşanan toplumsal olaylar ve teknoloji arasında bir ilişki vardır. Buna göre Tunus'ta yaşanan olaylar sırasında "Olayların ve koordinasyon eylemlerinin tartışılmasında" Twitter önemli bir rol oynar. Göstericiler oluşturdukları hashtag ile "devrimin bir etiketini" çıkarmışlardır. Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre Blog yazarları haberlerin oluşturulması ve yayılması noktasında önemli bir rol oynamıştır. Castells bu noktada Tunus'un Arap Dünyasında İnternetin ve cep telefonlarının yaygınlık oranının en yüksek ülkelerden biri olduğunu çizer.

İzlanda örneğinde Castells ülkenin ekonomisine ilişkin değerlendirmelerde bulunur. Burada başlayan ve yine İnternet üzerinden yayılan olayların sonuçlarına odaklanır (Castells, 2012, s. 41-52). Peki Tunus ve İzlanda'nın ortak özellikleri neydi? Castells bu soruya hareketlerin pratikleri içerisinde cevap vermektedir. Buna göre her iki ülkedeki hareketleri başlatan ciddi olaylar olmuştur. İzlanda'da yaşanan finansal kriz ve Tunus'ta Buazizi'nin kendisini yakması bu olayların başlangıç referansları olarak sayılabilir. Her iki ülkede gelişen

olaylarda cep telefonları ve İnternetteki sosyal ağlar tartışmadan eyleme kadarki süreçte etkili olmuştur. Ayrıca her iki ülkede de sembolik kamusal meydanların işgal edilmesi ile birlikte hareket siber uzamdan kent uzamına çıkmıştır (Castells, 2012, s. 53).

Castells ilerleyen bölümlerde farklı ülkelerde oraya çıkan toplumsal hareketler üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Bu kapsamda “Mısır Devrimini” ele alır. Castells bu ülkede yaşanan olaylara Tunus’ta yaşanan olayların referans olduğunu söyler. Yine bu ülkede yaşanan olaylarda İnternet ve Sosyal Medyanın etkilerine değinir. Olayı başlatan temel etmenleri “internet ağları, cep telefonu ağları, önceden var olan sosyal ağlar, sokak gösterileri, kamusal meydanların işgalleri, camilerin çevresindeki Cuma toplaşmaları” olarak tanımlar (Castells, 2012, s. 61-65). Castells’e göre İnternet ve kablosuz iletişim teknolojilerinden yapılan çağrılar toplumsal hareketlerin oluşmasında etkilidir (Castells, 2012, s. 102). Castells ilerleyen bölümlerde dünyanın farklı coğrafyalarındaki olaylar ile devam eder.

Castells’e göre tarih boyunca toplumsal hareketler toplumsal değişimin kaldıraçları olmuştur. Bu hareketler toplumda hayatı zorlaştıran bir krizden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu krizler çoğu zaman yapısal bir ekonomik kriz ve meşruiyet krizinin derinleşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Toplumun oluşturan bireylerin siyasi kurumlara ve dolayısıyla iktidara kaşı güvensizlik duygusu taşınması bu hareketlerin itici gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kriz durumlarında halk sokağa dökülerek kendi istediği değişimi gerçekleştirmektedir. Ancak bu gibi durumlarda kitlelerin korku eşliğini aşabilmeleri için “anamlı bir olayın yarattığı hislere” ihtiyaç duyulmaktadır (Castells, 2012, s. 189-190). Ancak Toplumsal Hareketler çoğu zaman dünyanın başka yerlerinden başarılı diğer Toplumsal hareketlerin esin kaynağı olması ile de ortaya çıkabilirler (Castells, 2012, s. 191).

Tüm bunlardan hareketle Castells’in “İsyân ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler” adlı eserinde İnternet ve kablosuz iletişim araçlarının Toplumsal Hareketler üzerindeki etkileri dünyanın farklı coğrafyalarında ortaya çıkan olayları ele alarak incelenmiştir. Çalışmanın genelinde bahsi geçen teknolojilerin Toplumsal Hareketler ve değişim açısından olumlu bir şekilde ele alındığını söylemek yanlış olmayacaktır. Castells’e göre Toplumsal hareketlerin yapısında ağ oluşturma durumu söz konusudur. Bu ağların sadece Toplumsal Hareketin kendisi içerisinde değil, dünya genelinde diğer ağlar ile de bağlantılı olduğu söylenebilir (Castells, 2012, s. 191). Toplumsal olayların merkezinde yer alan İnternet ve Kablosuz İletişim Araçları yapıları itibari ile iktidarın denetim mekanizmalarından uzaktır. Bu da bireylere özgür bir iletişim ortamı sunmaktadır. Toplum içerisinde belli bir değişimi ve

özgürlüğü hedefleyen kişilerin kendilerini ifade etmek ve seslerini duyurmak noktasında bahsi geçen teknolojilere ihtiyaçları vardır.

Sonuçlar

Castells'in yukarıda özetlenen eseri günümüz Toplumsal Hareketlerin İnternet ve Dijital İletişim mecraları ile olan ilişkisini ele almaktadır. Eserin tümünde Castells'in ilgili teknolojilere karşı olumlu bir tutumu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnternetin sağladığı özgür iletişim olanakları yazarın Ağ Toplumu tanımı içerisinde ele alındığında mesajların hızlı ve özgür bir biçimde yaratılıp sınırsızca yayılmasına neden olmaktadır. Bu da günümüzde bir değişim talebi olan kitlelerin bir araya gelmesine, ortak anlamları paylaşmasına, bu anlamlar ile taleplerini sokağa dökülmüş bir şekilde eyleme geçirmesine olanak sağlar. Ancak bu durumda İnternetin ekonomi politik yapısı da devletlerin, iktidar sahiplerinin İnternet ile aşk-nefret ilişkisi yaşamasına neden olur. Çünkü iktidarlar İnternet üzerinden para kazanıp kendi iletişimlerini yürütebilirlerken, aynı zamanda bireyler ve kitleler de kendi hak ve özgürlük taleplerini yine bu teknoloji üzerinde örgütlenerek eyleme dökmektedir (Castells, 2012, s. 21).

Öneriler

Toplumsal Hareketlerin anlaşılması, açıklanması geçmişi ve günümüzü anlamak aynı zamanda geleceğe yönelik olarak da çıkarımlarda bulunmak için önem arz etmektedir. Bu durumda İnternet ve Toplumsal Hareketlerin ilişkisinin değerlendirilmesi anlamında Castells'in incelenen eserde geçen fikirleri önem arz etmektedir. Bu konuda yapılacak çalışmada Castells'in fikirleri kuramsal bir zemin oluşturma noktasında araştırmacılara faydalı olacaktır.

Kaynakça

Castells, M. (2012). *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Yazar Hakkında**Öğr. Gör. Dr. Okan AKSU**

Öğr. Gör. Okan AKSU Okan Aksu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümünden 2006 yılında aynı fakültenin Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Bölümünden 2007 yılında mezun olmuştur. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2013 yılında Basın ve Yayın Yüksek Lisansını tamamlamıştır. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Basın ve Yayın ABD'da 2017 yılında Doktorasını tamamlayan Okan Aksu, HIV/AIDS, Feminizm, İnsan Hakları, Sosyal Medya konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Posta adresi: Trakya Üniversitesi Rektörlüğü, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Birimi – Edirne

Eposta: okanaksu@gmail.com

URL: <http://trakya.academia.edu/OkanAksu>